

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับและเข้าใจกันโดยทั่วไปว่า ไม่ว่าจะ เป็นประเทศหรือชาติใดในโลก ปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่ จะพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไ้ นั้นก็คือ ปัจจัยในการจัดการศึกษา เพื่อให้บุคคลในชาติมีคุณภาพอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติ โดยส่วนรวมทั้ง ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและด้านอื่น ๆ ซึ่งจะมีส่วนทำให้การพัฒนาประเทศชาติสามารถพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการที่จะช่วยให้การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว นั้นจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของประชากร และวิธีการที่จะพัฒนาในด้านนี้ก็คือ การจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในประเทศอย่าง ทั่วผลและเป็นไปอย่างทั่วถึง

การจัดการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในปัจจุบันมีใ้จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะภายในห้องเรียนหรือชั่วโมงสอนเท่านั้น หากแต่ได้ขยายไปถึงประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนแต่ละคนด้วย ประสบการณ์ภายนอกห้องเรียนมีผลต่อนักเรียนมาก โดยเฉพาะนักเรียนในระดับประถมศึกษาที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลสูง มีความตื่นตัว กระตือรือร้น อยากเรียน อยากรู้ มีการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมอย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งถ้าหากโรงเรียนได้ตระหนักถึงบทบาทของตนเพื่อส่งเสริมพัฒนาเด็กนักเรียนในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ก็จะต้องมีการจัดกิจกรรมในอันที่จะพัฒนาทักษะความสนใจของเขา เพื่อที่จะส่งเสริมให้เด็กในวัยนี้ไ้พัฒนาการไปได้อย่างเหมาะสม พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เด็กในวัยนี้ได้รับก็จะส่งผลต่อการก้าวไปสู่วัยต่อ ๆ ไปได้ดียิ่งขึ้น การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนลำพังเพียงอย่าง เดียว ไม่เป็นการเพียงพอที่จะตอบสนองหลักการและภารกิจดังกล่าวได้ ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริม เพิ่มเติมประสบการณ์ให้แก่เด็กนักเรียนไ้มีความรู้ ทักษะที่เหมาะสมกับความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยของประเทศไทยเราได้

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะบรรลุเป้าหมายไฉน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งคือประชาชน ดังคำกล่าวของอับบราฮัมลินคอล์น ที่ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน หรืออำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ 2518 : 1 - 2) สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย สิ่งหนึ่งก็คือการมีวัฒนธรรมทางการเมืองหรือมีจิตใจแบบประชาธิปไตย คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตยจะต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง (ทินพันธ์ นาคะตะ 2518 : 18) ฉะนั้นการปรับปรุงคุณภาพของพลเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ทุกประเทศต่างก็มุ่งพัฒนาคุณภาพพลเมืองของตนให้เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ โดยวางจุดมุ่งหมายในการพัฒนาพลเมืองไว้เป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษา ตลอดจนมุ่งให้บุคคลมีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อจรรโลงค่านิยมดังกล่าวในสังคมให้คงอยู่ตลอดไป (Harris 1960 : 206) กว๊านนี้โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งเพราะโรงเรียนมีหน้าที่โดยตรง เป็นสถาบันที่มีความพร้อมกว่าสถาบันอื่น ๆ ในการสร้างพลเมืองที่แก่สังคมทั้งที่สมิธ (Smith), เคราส์ (Krouse) และแอทคินสัน (Atkinson) ไก่กล่าววว่า... ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนมีความรับผิดชอบในการเตรียมประสบการณ์ที่จะทำให้นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองเพราะถ้าหากประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการกลุ่ม ขาดความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย ขาดความสามารถในการดำรงชีวิต ตลอดจนการทำงานร่วมกันกับสมาชิกอื่นในสังคมไค้แล้วรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของเราก้จะล้มเหลว (Smith, Krouse and Atkinson 1969) ก้ฉนั้นจุดหมายปลายทางของการศึกษาย่อมมุ่งที่จะให้บุคคลที่ได้รับการศึกษาเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมนั่นเอง

สถาบันการศึกษาในปัจจุบันซึ่ง เป็นแกนนำในการพัฒนาเยาวชนตลอดจนคนในชาติให้เจริญเติบโตและพัฒนาตนเองไปได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น "โรงเรียน" ยังคงจะต้องมีภารกิจและมีบทบาทหน้าที่โดยตรงที่จะปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ดีอันเป็นนโยบายของรัฐที่ไค้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมความเจริญแห่งคนทั้งในค่านิยมบุษย์สัมพันธ์ ความสามารถในการครองชีพและความรับผิดชอบคานหน้าที่

พลเมือง นอกเหนือไปจากการให้การศึกษาค้นคว้าการอื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากการวางแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาที่ได้ระบุจุดเน้นไว้ว่า (รายงานปฏิรูปการศึกษา (ฉบับย่อ) 2517 : 2)...จะต้องช่วยให้บุคคลได้เข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามวิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งจะต้องสร้างเสริมให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน รู้จักรับผิดชอบตนเอง และสังคม มีวินัยและเคารพกฎหมายของบ้านเมือง...

โรงเรียนเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาบรมที่มีอิทธิพลต่อการเสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคมให้แก่นักเรียนได้โดยการจักสภาพแวดล้อมที่ดีให้แก่เด็กตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียน ซึ่งการจักการศึกษาในโรงเรียนนั้นจะต้องจักให้สอดคล้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงของเด็ก ชีวิตจริงในโรงเรียนจะต้องเป็นอันเดียวกันจะต้องไม่แบ่งแยกเด็กให้อยู่ในโลกสองโลกคือ โลกของโรงเรียนโลกหนึ่งและอีกโลกหนึ่งคือโลกของชีวิตจริง ถ้าเป็นเช่นนี้จะทำให้เด็กรู้สึกว่ โลกของเด็กในโรงเรียนนั้นเป็นโลกที่แสนแห้งแล้ง ปราศจากชีวิตจิตใจ ส่วนโลกของชีวิตจริงนั้นเป็นโลกที่เต็มไปด้วยชีวิตชีวา กิจกรรมต่าง ๆ ที่จักขึ้นในโรงเรียนจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนได้เข้าใจบทบาทและสถานภาพของเขา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศมักจะมีพื้นฐานมาจากตัวบุคคลหรือพลเมืองทั้งนั้นทั้งนี้เพราะพลเมืองเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีหรือเลว ถ้าหากตัวบุคคลหรือพลเมืองได้รับการพัฒนาอย่างดีแล้วปัญหาต่าง ๆ จะลดน้อยลงหรือไม่มีเลย การพัฒนาตัวบุคคลหรือพลเมืองในยุคของการพัฒนาประเทศก็คือการปลูกฝังคุณสมบัติต่าง ๆ ของความเป็นพลเมืองให้ตรงกับความต้องการของสังคมนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนไม่ใช่สถาบันทางสังคมที่จะต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาเยาวชนแต่เพียงลำพัง สถาบันอื่น ๆ อันได้แก่ สถาบันทางศาสนา การเมือง การปกครอง องค์การของรัฐและเอกชน ตลอดจนสื่อมวลชนทุกชนิดก็ควรจะได้มีความสำนึกและรับผิดชอบร่วมกัน.

แต่จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านมาพบว่า เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาเล่าเรียนเป็นจำนวนไม่น้อยที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ประพฤติคนไม่สมควร หลบหนีการเรียน เข้าบ่อนการพนันและสถานเริงรมย์ เที่ยวเร่ร่อนในที่สาธารณะ สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด ประพฤติคนเถร ก่อความเดือดร้อนรำคาญต่าง ๆ ก่อการทะเลาะวิวาทและทำลายสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าขาดความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคม (ศาลคดีเด็กและเยาวชน 2525 : 1-5) ซึ่งพบว่าเยาวชนที่กระทำผิดส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและในระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้เพราะเยาวชนเหล่านี้ไม่ได้รับการศึกษาอบรมให้เข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองก็อย่างเพียงพอ ก็จึงเห็นได้จากสถิติคดีอาญาทั่วประเทศซึ่งกรมตำรวจรวบรวมไว้เมื่อปีพุทธศักราช 2524 ปรากฏดังนี้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2524 : 52)

ฆ่าคนตายและทำร้ายร่างกาย	27,443	คดี
ปล้นชิงทรัพย์	45,956	คดี
คดีฆ่าข่มขืน	2,543	คดี
คดีศึกษาศพคดีให้โทษ	30,764	คดี

นอกจากคดีอาญาเหล่านี้แล้ว ยังมีปัญหาสังคมอื่น ๆ อีก เช่น โกงภาษี ค่าของเดือน ตักไม้ทำลายป่า โสเภณี การพนัน ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่มาจากการขาดความรับผิดชอบต่อชีวิต ชีววิถี ชีวการอบรมด้านศีลธรรมจริยธรรม อันเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองก็อย่างทั่วถึงและเพียงพอ

รัฐบาลไทยทุกสมัยที่ผ่านมาได้พยายามดำเนินการเพื่อให้พลเมืองทุกคนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ก็จึงเห็นได้จากการพยายามจัดทำโครงการต่าง ๆ ขึ้น เช่น โครงการพัฒนาพลเมืองดี โครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท โครงการพัฒนาชุมชน โครงการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย เป็นต้น ทางด้านการศึกษา รัฐบาลก็มุ่งหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างเยาวชนให้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดีของชาติ ก็จึงเห็นได้จากจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2521 ที่ว่า ...

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาและหลักธรรม

2. ให้ความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนในการปกครองประเทศชาติตาม
วิถีทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบัน ชาติ
ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. ให้ความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว ต่อตนเอง...
(กองเผยแพร่การศึกษา 2520 : 2-3)

การศึกษาที่สมบูรณ์คือการศึกษาที่ทำให้ชีวิตแต่ละชีวิตเป็นมนุษย์ขึ้นมา กล่าวคือ
รู้จักนำตนเองได้ (Self direction) บังคับตนเองได้ มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักสิทธิ
หน้าที่ และมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ใน 3
ด้านคือ (วีระยุทธ วิเชียรโชติ 2521 : 9)

ก. ด้านจิตใจหรือมโนภาพ ได้แก่ การพัฒนาทางปัญญาธรรม และ
จริยธรรมของแต่ละบุคคล

ข. ด้านสังคมหรือสหธรรม ได้แก่ การฝึกให้รู้จักการเป็นพลเมืองที่ดี
ทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่าง เป็นสุข รู้จักบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ
สิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้มีวัฒนธรรมอันดีงามปฏิบัติตามกฎหมาย
ของบ้านเมือง

ค. ด้านวัตถุธรรม ได้แก่ การพัฒนาให้เป็นผู้มีสุขภาพอนามัยดีและเป็น
ผู้มีทักษะอาชีพ สำหรับนำไปพัฒนาทรัพยากร

การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของ จอห์น ดิวอี้ (John
Dewey) ต้องคำนึงถึงเด็กและสังคมเป็นสำคัญ โรงเรียนไม่ใช่สถานที่เตรียมเด็กให้
เผชิญชีวิตในอนาคต แต่โรงเรียนเป็นสังคมเล็ก ๆ ในปัจจุบันซึ่งประกอบด้วยครูนักเรียน
และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมนั้น ๆ การจัดการศึกษา
ในระดับประถมศึกษาในปัจจุบันสอดคล้องกับทัศนะของ จอห์น ดิวอี้ ที่มองการศึกษาเป็น
เครื่องมือในการแก้ปัญหาของตนเองและสังคม การศึกษาจะต้องสร้างค่านิยมและแบบ
แผนของสังคมขึ้นใหม่ โรงเรียนไม่ใ้แค่จัดตั้งขึ้นเพื่อสอนหนังสืออย่างเดียว ดังนั้นแนว
ในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมักจะทำให้ผู้เรียนร่วมทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
และประสบการณ์ต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดแนวทาง ไปสู่ชีวิตที่มีความสุขและมีประโยชน์
ต่อสังคม

เนื่องจากเด็กในวัยประถมศึกษาเป็นเด็กวัยเรียนที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนตลอดระยะเวลา 6 ปี ในภาคการศึกษาบังคับ ฉะนั้นโรงเรียนจึงเป็นสถานที่สำคัญที่จะสร้างเสริมเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพ เป็นพลเมืองดีของประเทศ สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดีทั้งในแง่ของทฤษฎีและปฏิบัติ ในทางปฏิบัติโรงเรียนสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยโดยใช้การทำงานร่วมกันเป็นแกนกลาง ส่งเสริมการทำงานร่วมกันตามความมุ่งหมายและอุดมคติ รวมทั้งสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล รับผิดชอบ ความคิดเห็นของหมู่คณะ ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น มีความขยันหมั่นเพียรในหน้าที่ การงาน และการประกอบอาชีพในฐานะพลเมืองดี นอกจากนี้โรงเรียนยังสามารถส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวมให้แก่เด็ก โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนขึ้น อันประกอบด้วย กิจกรรมตามหลักสูตรที่จัดขึ้นในชั้นเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนตามที่ทางกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และส่วนที่เป็นกิจกรรมที่ไม่มีลักษณะเป็นรายวิชาซึ่ง เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งที่น่าสนใจไม่น้อยเลย

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ 2521 : 1-5) - ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยมีจุดมุ่งหมายให้เน้นไปในเรื่องคุณลักษณะดังนี้คือ ให้ผู้เรียนมีความเสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัด อุตุน - รู้จักคิด วิचारณ์ คัดสินใจ อย่างมีเหตุผล มีขันติธรรมต่อการวิचारณ์ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือหมู่คณะ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำและผู้ตามที่ดี โดยได้จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในวิชากิจกรรมสร้างนิสัยอันได้แก่ กิจกรรมประจำวันคือการเคารพธงชาติ การอบรมหน้าเสาธง การฝึกกายบริหารตอนเช้าก่อนเข้าห้องเรียน เป็นต้น กิจกรรมในรอบสัปดาห์ ได้แก่ การฝึกมารยาท การจัดมุมอ่านหนังสือ ป้ายนิเทศทางวิชา การประชุมวันสุกสัปดาห์ เป็นต้น กิจกรรมในรอบเดือนได้แก่ การจัดทำหนังสือพิมพ์ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ กิจกรรมประจำภาคเรียน ได้แก่ กิจกรรมการเกษตร งานอาสาพัฒนาท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนา กิจกรรมวันปีภาคเรียนและกิจกรรมในรอบปี ได้แก่ กิจกรรมวันไหว้ครู วันเด็ก การจัดตั้งสภานักเรียนและคณะกรรมการปกครองนักเรียน การจัดตั้งชุมนุมทางวิชาการ กิจกรรมสหกรณ์ฝึกหัดการแสดงศิลปหัตถกรรม การแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน เป็นต้น

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นศึกษานิเทศก์อำเภอ ซึ่งร่วมทำงานและอยู่ใกล้ชิดกับคณะครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังเกตพบว่า กิจกรรมตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขึ้นในลักษณะที่ 2 ที่ว่า...กิจกรรมใด ๆ ที่สถานศึกษาเห็นว่าจำเป็นและเหมาะสมสำหรับสถานศึกษาและในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งจะเห็นได้ว่าแต่ละสถานศึกษามีลักษณะการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิถีภาวะของผู้เรียน ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษานั้น ๆ ว่ามีความเข้าใจ เห็นคุณค่า และประโยชน์ที่คาดหวัง เป็นสำคัญ (กรมวิชาการ 2521 : 8-9) ซึ่งปัญหาการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะนี้จะประสบปัญหามาก เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ทั้งและขนาดของโรงเรียนที่แตกต่างกัน บางโรงเรียนมีบุคลากร งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์พร้อม มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดดำเนินการได้ดี ในขณะที่บางโรงเรียนไม่สามารถที่จะจัดดำเนินการในบางกิจกรรมใดเนื่องจากความไม่เข้าใจของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ทำให้การจัดกิจกรรมบางอย่างดำเนินไปโดยขาดความรู้และไม่ตรงกับจุดมุ่งหมาย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน และก็ไม่ยังคงมีการศึกษาวิจัยว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในโรงเรียนนั้นได้มีส่วนส่งเสริมให้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองที่ขึ้นในตัวนักเรียนเพียงใดด้วย ซึ่งประเด็นสำคัญในส่วนนี้เป็นสิ่งที่น่าจะนำมาศึกษาวิจัยเพื่อสนองตอบกับนโยบายของการจัดการศึกษาโดยส่วนรวมได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนนั้นมีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งต่อนักเรียนทุกคนในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยตอบสนองความต้องการทางจิตวิทยาของนักเรียนซึ่งมีความต้องการในการยอมรับจากบุคคลในวัยเดียวกัน ความต้องการความสำเร็จ ช่วยให้นักเรียนและครูผู้สอนได้ทราบถึงความสามารถพิเศษ ความถนัดตามธรรมชาติและความต้องการความสนใจของเขาเองด้วย ช่วยให้นักเรียนได้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม ช่วยสร้างความคุ้นเคยการรู้จักอยู่ร่วมกันของนักเรียน นักเรียนกับครูช่วยให้โรงเรียนกับชุมชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน ช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำของนักเรียนได้กว้างขวางขึ้นกว่าการเรียนในชั้นเรียนเพราะนักเรียนรู้จักการนำตนเอง ช่วยให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในทุกด้าน เป็นการเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ทางวิชาการที่ขึ้น ช่วย

ปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีความเป็นระเบียบวินัย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ มีความเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในอันที่จะเป็นพลเมืองดีของประเทศและสังคม โดยส่วนรวมตามลักษณะที่พึงประสงค์ของนโยบายการจัดการศึกษาของชาติได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าภารกิจกรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนนั้นจะเป็นส่วนที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองดีในภาคปฏิบัติได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่โรงเรียนต้องการจะมุ่งเน้นในค่านิยมกิจกรรมที่พึงประสงค์ที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัว เด็กนอกเหนือไปจากการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้ โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 4 ซึ่งมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่มีส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้การจักกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนเป็นไปอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ทางภาคใต้ของประเทศเป็นอย่างดี ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่ให้ประโยชน์ต่อบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการจักกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 4 ตลอดจนเขตการศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินงานค่านิยมให้เกิดผล และมีคุณค่ายิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 4 ที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง
2. เพื่อศึกษาวิธีการจักกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 4 ที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง
3. เพื่อศึกษาผลของการจักกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 4 ที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจักกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 4 ที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
งานการประถมศึกษาจังหวัดและโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาล ในเขตการศึกษา 4
ปีการศึกษา 2527 ในด้านต่อไปนี้คือ

1. ประเภทของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. วิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
3. ผลของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
4. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2. ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ศึกษาลักษณะความเป็นพลเมืองดี 36 ลักษณะ
ในขอบเขตต่อไปนี้

- 2.1 ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติหรือ
แสดงออกต่อตนเอง
- 2.2 ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติหรือ
แสดงออกต่อบุคคลอื่น
- 2.3 ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่เป็นคุณลักษณะที่บุคคลพึงมีและปฏิบัติหรือ
แสดงออกต่อสิ่งแวดล้อม

3. ศึกษาตามตัวแปรของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความ
เป็นพลเมืองดี ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 4 ตามลักษณะต่อไปนี้

- 3.1 ที่ตั้งของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเทศบาลหรือเทศบาล และ
โรงเรียนประถมศึกษานอกเขตเทศบาลหรือเทศบาล
- 3.2 ขนาดของโรงเรียนใหญ่ กลาง และเล็ก

4. กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ศึกษาจะครอบคลุมถึงกิจกรรมนักเรียนและกิจกรรม
ที่โรงเรียนจัดขึ้น

คำจำกัดความของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

คำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ อาจมีความหมายแตกต่างกันไปจากที่ใช้กันโดยทั่วไป จึงขอให้ความหมายของคำบางคำดังนี้

กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้น นอกเวลาเรียนและมีได้กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือมิได้บังคับว่าจะต้องเรียน ซึ่งบุคคลากรในโรงเรียนร่วมกันจัดขึ้นโดยมุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ให้มีประสิทธิภาพและไม่มีการให้คะแนนใด ๆ ในอันที่จะส่งผลต่อการเลื่อนชั้นหรือการสำเร็จการศึกษาของนักเรียน

ส่งเสริม หมายถึง การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการสนับสนุน หรือเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่หรือยังไม่มีให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ลักษณะที่ประชาชนพึงมีจริยธรรม คุณธรรมต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อมอันเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับตามสภาพสังคมไทย ซึ่งประกอบด้วยลักษณะความเป็นพลเมืองดี 36 ลักษณะ ดังนี้ (จากการศึกษาค้นคว้าของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรเพื่อความเป็นพลเมืองดี (Curriculum Development for Citizenship Education) ของภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความซื่อสัตย์
3. รักษาระเบียบวินัย
4. มีสติสัมปชัญญะ
5. มีความละเอียดและ เกรงกลัวต่อการประทุษร้าย
6. มีความขยันหมั่นเพียร
7. ประหยัด
8. มีน้ำใจเป็นนักกีฬา
9. มีความกล้าหาญและออกทน
10. ใฝ่หาความรู้และความจริง

11. มีค่านิยมที่ถูกต้อง
12. ประกอบอาชีพสุจริต
13. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
14. กระตือรือร้นและมุ่งมั่น
15. วางแผนในการทำงาน
16. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
17. มีสุขภาพจิตดี
18. รักษาความสะอาด
19. พึ่งตนเอง
20. มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย
21. มีความสามัคคี
22. มีความเสียสละและเห็นแก่ส่วนรวม
23. มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่
24. มีความเมตตา กรุณา
25. มีความกตัญญูกตเวที
26. เป็นสุภาพชน
27. มีความยุติธรรม
28. ความมีเหตุผล
29. ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว
30. มีมนุษยสัมพันธ์
31. ก่อต่านและไม่ลองสิ่ง เสพติด
32. รู้จักใช้และสงวนรักษาสาธารณสมบัติ ทรัพย์สินของชาติและสิ่ง แวดล้อม
33. เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี
34. กระหนัก สนใจ และมีส่วนร่วมทางการเมือง
35. มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
36. มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสังกัดเทศบาล ในเขตการศึกษา 4

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสังกัดเทศบาล เพราะถึงจะอยู่นอกเขตการศึกษา 4 ก็ใช้เกณฑ์เดียวกันนี้ ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 20-359 คน

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสังกัดเทศบาล เพราะถึงจะอยู่นอกเขตการศึกษา 4 ก็ใช้เกณฑ์เดียวกันนี้ ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 360- 719 คน

โรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสังกัดเทศบาล เพราะถึงจะอยู่นอกเขตการศึกษา 4 ก็ใช้เกณฑ์เดียวกันนี้ ที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 720 คนขึ้นไป

นอกเมือง หมายถึง พื้นที่ที่อยู่นอกเขตเทศบาล

ในเมือง หมายถึง พื้นที่ที่อยู่ในเขตเทศบาล

เขตการศึกษา 4 หมายถึง เขตการศึกษาที่ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ 5 จังหวัด ได้แก่ ภูเก็ต ตรัง พังงา กระบี่ และระนอง

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสังกัดเทศบาล ในเขตการศึกษา 4

ครู หมายถึง ครู อาจารย์ที่ทำการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2527 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสังกัดเทศบาล ในเขตการศึกษา 4 ที่ได้รับมอบหมายหรือมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสังกัดเทศบาล ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 ในเขตการศึกษา 4

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ดังนี้คือ

1. เมื่อทราบผลการวิจัยแล้วสามารถนำไปเป็นข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแก่ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และบุคลากร ในโรงเรียนได้เป็นอย่างดีและช่วยให้การจัดกิจกรรมเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ทราบและเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี อันจะเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป
3. ผลจากการวิจัยจะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาล รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี และยังเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไข พัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในโรงเรียนให้เหมาะสมและได้ผลดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 ลักษณะประชากร

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสังกัดเทศบาล ในเขตการศึกษา 4 ซึ่งมี 2 ลักษณะ แยกตามพื้นที่ตั้งโรงเรียนเป็นนอกเมืองและในเมือง มีจำนวน 884 โรงเรียน และผู้ที่ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารหรือผู้ช่วยผู้บริหาร และครูผู้สอนที่มีส่วนร่วมหรือได้รับมอบหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและสังกัดเทศบาล ในเขตการศึกษา 4 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 แยกตามพื้นที่ตั้งโรงเรียน

- โรงเรียนที่ตั้งอยู่เขตนอกเมือง 844 โรงเรียน
- โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง 40 โรงเรียน

1.1.2 แยกตามขนาดโรงเรียน 3 ขนาดคือ

- ขนาดใหญ่	22 โรงเรียน
- ขนาดกลาง	58 โรงเรียน
- ขนาดเล็ก	804 โรงเรียน
รวมทั้งสิ้น	884 โรงเรียน

1.2 ตัวอย่างประชากรคือ โรงเรียนรวมทั้งสิ้น 884 โรงเรียน สุ่มตัวอย่างประชากร โดยใช้ตารางสุ่มของ Robert V. Krejcie and Daryle W. Morgan (1970 : 607-610) ได้ตัวอย่างประชากร 269 โรงเรียน

1.3 การศึกษาตัวอย่างประกอบ แบ่งตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีอยู่ 2 ประเภทคือ ผู้บริหารหรือผู้ช่วยผู้บริหาร และครูผู้สอนที่มีส่วนรวมหรือได้รับมอบหมายให้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยกำหนดอัตราส่วนดังนี้

- ผู้บริหารโรงเรียนละ	1 คน
- ครูผู้สอนโรงเรียนละ	1 คน
รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น	538 คน

1.4 คำนวณหาตัวอย่างประชากร แยกตามลักษณะพื้นที่ตั้งโรงเรียน และ คำนวณหาจำนวนผู้ให้ข้อมูลซึ่งได้แก่ ผู้บริหารและครู แยกตามขนาดโรงเรียนที่ศึกษาได้ ดังนี้

1.4.1 จำนวนตัวอย่างประชากร แยกตามพื้นที่ตั้งโรงเรียน

- โรงเรียนที่ตั้งอยู่เขตนอกเมือง	259 โรงเรียน
- โรงเรียนที่ตั้งอยู่เขตในเมือง	10 โรงเรียน
รวมทั้งสิ้น	269 โรงเรียน

1.4.2 จำนวนผู้บริหารและครูผู้ให้ข้อมูล แยกตามขนาดโรงเรียน

- ขนาดใหญ่	10 คน
- ขนาดกลาง	38 คน
- ขนาดเล็ก	490 คน
รวมทั้งสิ้น	538 คน

1.5 จำนวนหาจำนวนตัวอย่างประชากรเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ 25% ของจำนวนประชากร (บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ 2524 : 49) ได้โรงเรียนทั้งสิ้น 67 โรงเรียน แยกตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูลดังนี้

- ผู้บริหารโรงเรียน	67 คน
- ครูผู้สอน	67 คน
รวมทั้งสิ้น	134 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสำรวจประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดภายในโรงเรียน

- ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจ มีลักษณะคำถามกำหนดให้เลือกตอบ (check-list) และแบบปลายเปิด (open-ended)
- ตอนที่ 2 เป็นแบบสำรวจเกี่ยวกับประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดภายในโรงเรียน เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (check-list) และแบบปลายเปิด (open-ended)

2.2 แบบสอบถาม

แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และสถานภาพของโรงเรียน มีลักษณะของคำถามกำหนดให้เลือกตอบ (check-list) และแบบปลายเปิด (open-ended)
- ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี มีลักษณะคำถามกำหนดให้เลือกตอบ (check-list) และแบบปลายเปิด (open-ended)
- ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับผลของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี มีลักษณะให้เลือกตอบตามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale)

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี มีลักษณะคำถามกำหนดให้เลือกตอบ (check list)

2.3 แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามกำหนดให้เลือกตอบ (check list) และแบบปลายเปิด (open-ended)

ตอนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการกำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการปัญหาอุปสรรคและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่นอกเหนือจากคำถามในแบบสอบถาม

การสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ได้มาจากการศึกษาเอกสาร บทความ ตำรา วิทยานิพนธ์

การแก้ไขแบบสำรวจ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสร้างแบบสำรวจ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ขึ้นแล้วนำแบบสำรวจ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญอ่าน วิจาร์ณ และให้ข้อเสนอแนะทั้งในคำนำเนื้อหา ส่วนวนภาษาที่ใช้ แล้วนำแบบสำรวจ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขความข้อวิจาร์ณ และข้อเสนอแนะ แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.1 ในกรณีที่ตอบแบบสำรวจ ผู้วิจัยจะส่งแบบสำรวจการจัดกิจกรรมมา ไปยังจังหวัดและโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้กรอกแบบสำรวจ โดยกำหนดดังนี้คือสำรวจจังหวัดละ 3 โรงเรียนตามขนาดโรงเรียนใหญ่ กลาง เล็ก จังหวัดใดที่มีโรงเรียนไม่ถึง 3 ขนาด ให้ลดจำนวนแบบสำรวจลงตามขนาดโรงเรียนที่มีอยู่ในแต่ละจังหวัด การเก็บข้อมูลกำหนดให้ส่งกลับโดยทางไปรษณีย์และการเก็บด้วยตนเอง

3.2 ในกรณีที่ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังผู้ตอบด้วยตนเอง

และทางไปรษณีย์ เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามตอบเสร็จแล้ว ให้ส่งกลับมายังผู้วิจัยทางไปรษณีย์ และบางส่วนผู้วิจัยเก็บด้วยตนเอง

3.3 ในกรณีสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร กำหนดให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์จะตอบ เป็นผู้ตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมฯ เพียง 25% เท่านั้น ในการส่งแบบสอบถามและการไปสัมภาษณ์จะมีหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานของโรงเรียนในสังกัดเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ด้วยตนเองตามเวลาที่นัดหมายซึ่ง ใ้แจ้งไว้ในหนังสือ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ไ้จากการสำรวจกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดในโรงเรียนโดยใช้วิธีหาค่าความถี่ร้อยละและวิเคราะห์การจัดกิจกรรมฯ ที่จัดในสภาพที่เป็นจริง

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ไ้จากแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ในการวิเคราะห์เนื้อหา วิธีการ ปัญหา อุปสรรค ผลและเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี

4.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ไ้จากการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ร้อยละและวิเคราะห์เนื้อหาของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

5. ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย

ในการเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดลำดับของการเสนอผลการวิจัยไว้ดังนี้
 บทที่ 1 ประกอบด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 เสนอเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

- ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- จุดมุ่งหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- หลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- วิธีดำเนินการการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- การประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- ความหมายของ "พลเมืองดี"
- ลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ
- แนวความคิดในการจัดการศึกษาอบรมในเรื่องความเป็นพลเมืองดี
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองดี

บทที่ 3 เสนอวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเสนอเป็นรูปตารางและอธิบายประกอบ

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและขอเสนอแนะ

ภาคผนวก ประกอบด้วยหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

รายชื่อจังหวัด โรงเรียน รายชื่อคณาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ แบบสำรวจ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ประวัติผู้วิจัย